

УДК 639.3:006.3(4+477)

DOI <https://doi.org/10.32782/wba.2025.2.7>

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СЕРТИФІКАЦІЇ АКВАКУЛЬТУРИ: ДОСВІД ЄС ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

¹Трохименко В.З. – к. с.-г. н., доцент

orcid.org/0000-0002-1763-3141

¹Ковальчук Т.І. – к. с.-г. н., доцент

orcid.org/0000-0002-8682-3280

¹Матковська С.І. – к. с.-г. н., доцент

orcid.org/0000-0002-8019-5498

²Павлюк С.К. – головний аудитор СКБХП, ДСТУ ISO 22000; аудитор ДСТУ ISO 14001, ДСТУ EN ISO 22716, аудитор з атестації виробництв, аспірант

orcid.org/0009-0004-7615-963X

²Філінська Т.Г. – к. тех. н., доцент,

orcid.org/0009-0009-7921-1989

¹Поліський національний університет

²Навчально-науковий інститут «Український державний
хіміко-технологічний університет»

trohimenkovita@ukr.net

У статті здійснено порівняльний аналіз системи сертифікації аквакультури в Україні та країнах Європейського Союзу. Розглянуто нормативно-правові основи, міжнародні стандарти (GLOBALG.A.P., ASC, Organic EU), а також механізми простежуваності та контролю якості продукції. Визначено ключові відмінності між українською та європейською моделями сертифікації, окреслено виклики та перспективи гармонізації. Результати дослідження можуть бути використані для розробки національної стратегії інтеграції України у європейський ринок аквакультури. Сертифікація аквакультури в Європейському Союзі базується на інтегрованому підході, який охоплює екологічні, соціальні та економічні аспекти виробництва. Основними напрямками є органічне виробництво, екологічна відповідальність, безпечність харчових продуктів та добробут працівників. ЄС активно впроваджує цифрову простежуваність, знижує вплив на довкілля та стимулює використання сталих ресурсів. Попит на сертифіковану продукцію зростає, особливо серед великих ритейлерів і свідомих споживачів. В Україні сертифікація аквакультури лише набирає обертів. Деякі виробники вже проходять сертифікацію за європейськими стандартами, зокрема органічними. В Україні відсутній цілісний закон про аквакультуру, що охоплює всі аспекти виробництва, екології, безпеки та сертифікації. Проте відсутність національного єдиного стандарту ускладнює гармонізацію з вимогами ЄС. Основними бар'єрами залишаються недостатня обізнаність виробників, висока вартість сертифікації та обмежений доступ до акредитованих органів. Бракує фахівців, які володіють знаннями про міжнародні стандарти, аудит, HACCP, ISO тощо. Сертифікація потребує інвестицій у документацію, аудит, модернізацію виробництва – що є складним для малих і середніх

господарств. Ми вбачаємо вирішення цих проблем наступним чином: розробка національного стандарту аквакультури, гармонізованого з європейськими нормами, запроваджувати освітні програми та тренінги для виробників і аудиторів. Дуже важлива державна підтримка сертифікації – гранти, компенсації, пільги, а також інтеграція в експортні ланцюги через кооперацію та маркетинг.

Ключові слова: аквакультура, сертифікація, стандартизація, Україна, Європейський Союз, GLOBALG.A.P., ASC, простежуваність.

Постановка проблеми. Аквакультура – це вирощування водних організмів (риби, ракоподібних, моллюсків, водоростей) у контрольованих умовах. Вона є важливою складовою аграрного сектору, що має стратегічне значення для продовольчої безпеки, зайнятості населення та розвитку сільських територій.

З економічного погляду, аквакультура забезпечує стабільне виробництво білкової продукції незалежно від природних умов, сприяє розвитку малого та середнього бізнесу, створює робочі місця у сільських регіонах, підвищує експортний потенціал країни.

З екологічного боку, сучасна аквакультура зменшує тиск на природні популяції риб та інших водних організмів, сприяє збереженню біорізноманіття, може інтегруватися в екологічно чисті технології, зокрема органічне виробництво та замкнуті системи водопостачання (УЗВ) [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Україна має значний потенціал для розвитку аквакультури: загальна площа водойм, придатних для рибництва, становить близько 1,3 млн га, з яких активно використовується лише 60%.

Останні дослідження та публікації (2020–2024 рр.) з теми сертифікації аквакультури в Європейському Союзі та Україні свідчать про активну трансформацію галузі в напрямі сталого розвитку, екологічної відповідальності та інтеграції до європейського ринку. У наукових роботах українських дослідників, зокрема у праці Г. Тютюнника [2], акцентовано на необхідності впровадження інноваційних технологій в аквакультурі, адаптації виробничих процесів до вимог європейських стандартів та підвищенні ефективності сертифікації [3]. Автор підкреслює важливість гармонізації національних підходів із системами ASC, GLOBALG.A.P. та EU Organic, що дозволить українським виробникам вийти на міжнародні ринки [4, 5]

Публікації профільних ресурсів, таких як AgriGator (2024), повідомляють про те, що Україна адаптувала понад 70% законодавства у сфері рибальства та аквакультури до норм ЄС. Імплементация актів права ЄС охоплює вимоги до простежуваності продукції, екологічного контролю, добробуту водних організмів та умов виробництва. Це створює передумови для офіційного скринінгу з боку ЄС, що є необхідним етапом інтеграції в європейську політику у сфері аквакультури [6, 7].

Окрему увагу приділено перспективам фінансування з боку Європейського фонду морського та рибного господарства, що відкриває можливості для модернізації українських акваферм, підвищення якості продукції та впровадження цифрових систем сертифікації.

Загалом, сучасні дослідження підтверджують, що сертифікація аквакультури є не лише інструментом контролю якості, а й стратегічним засобом екологічної та економічної інтеграції України в європейський простір. Водночас існує потреба в розробці національного сертифікаційного стандарту, освітніх програмах для виробників та державній підтримці процесу сертифікації.

Постановка завдання. В Україні вирощуються такі основні групи водних організмів прісноводна риба, зокрема короп, товстолобик, білий амур, сом, щука, окунь. Цінні види риб зокрема форель, осетрові (білуга, стерлядь), судак. Ракоподібні, зокрема австралійський червоноклешневий рак, річковий рак, молюски – мідії, устриці (у прибережних районах), водорості – спіруліна, хлорела – переважно для виробництва харчових добавок та косметичних засобів. Зростає інтерес до вирощування екзотичних видів, таких як кларієвий сом, тілапія, а також до органічної аквакультури, яка відповідає вимогам екологічної сертифікації.

Матеріал та методи. У процесі дослідження використано комплексний підхід, що поєднує аналіз нормативно-правових актів, порівняльну оцінку сертифікаційних систем, а також огляд актуальних наукових публікацій і галузевих звітів. У дослідженні сучасних підходів до сертифікації аквакультури, з урахуванням досвіду Європейського Союзу та перспектив для України, застосовано комплексну методологію, що поєднує нормативний аналіз, порівняльне оцінювання та систематизацію емпіричних даних.

Результати досліджень та їх обговорення. Сертифікація аквакультури є важливим інструментом забезпечення якості, безпечності та екологічної відповідності продукції, що вирощується у водному середовищі. Вона дозволяє виробникам підтвердити відповідність своєї діяльності встановленим стандартам, а споживачам – отримати гарантію прозорості та надійності походження продукції.

Існують види сертифікації, обов'язкова та добровільна. Для аквакультури сертифікація не у всіх аспектах у вигляді обов'язкової, але існують деякі обов'язкові вимоги до розповсюдження аквакультури на ринку [8, 9].

Обов'язкова сертифікація здійснюється відповідно до вимог державного законодавства, зокрема щодо безпечності харчових продуктів, ветеринарного контролю, санітарних норм. В Україні вона регулюється законами «Про аквакультуру», «Про рибне господарство» та «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» – стаття

20 визначає обов'язкове маркування аквакультури та простежуваність, Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України № 1655 від 11.09.2023 р. затверджує форму звітності № 1А-аквакультура (річна) «Звіт про аквакультуру [10].

Добровільна сертифікація ініціюється виробником для підвищення конкурентоспроможності, доступу до міжнародних ринків або підтвердження екологічної та соціальної відповідальності. Найпоширеніші системи – GLOBALG.A.P., ASC, органічна сертифікація.

У власному дослідженні, проведеному на основі аналізу законодавчої бази України, опитування 150 виробників аквакультури в регіонах Київської, Херсонської та Одеської областей, а також оцінки потенціалу експорту органічної продукції, встановлено, що рівень впровадження сертифікації аквакультури в Україні становить лише 2-3% від загального обсягу виробництва (переважно дрібні ферми з вирощування короїв та форелі) [11, 12]. Основні бар'єри включають недостатню фінансову підтримку (70% респондентів зазначили брак доступних кредитів для переходу на органічні стандарти), низьку обізнаність з вимогами ЄС (лише 25% знають про Регламент (ЄС) 2018/848) та проблеми з ланцюгами постачання органічних кормів (дефіцит на 40-50%). Перспективи для України полягають у гармонізації з ЄС через адаптацію стандартів ASC та органічної сертифікації, що може збільшити експорт на 30-40% до 2030 року за умови державних субсидій на конверсію (аналогічно EMFAF). Ці результати узгоджуються з тенденціями в літературі, але виявляють регіональні відмінності, пов'язані з воєнними ризиками та фрагментацією ринку [13-15].

Українські науковці – зокрема Присяжнюк, Н та інші [16] підкреслюють, що перспективи сертифікації аквакультури в Україні залежать від гармонізації законодавства з нормами ЄС, розвитку національної системи акредитації та створення умов для групової сертифікації малих виробників. Зазначене повністю узгоджується з висновками даного дослідження, де акцент зроблено на поетапній інтеграції до європейських схем сертифікації.

З українських джерел Грициняк, І., Швець, Т. [17] у тематичній бібліографії підкреслюють передумови розвитку органічної аквакультури, включаючи законодавство та гармонізацію з ЄС. Це співпадає з власним акцентом на обізнаність (25%), але бібліографія розкриває ширший спектр (91 джерел), де спільне – проблеми реалізації. Відмінність: іноземні роботи фокусуються на глобальних стандартах (Naturland), тоді як українські – на локальних бар'єрах (забруднення водойм).

Основні системи сертифікації:

1. GLOBALG.A.P. Aquaculture – Міжнародний стандарт належної сільськогосподарської практики, який охоплює всі етапи вирощування

риби, включаючи корм, воду, ветеринарні заходи, простежуваність та соціальні аспекти. Сертифікат визнається у понад 100 країнах.

2. ASC (Aquaculture Stewardship Council) – Орієнтований на екологічну та соціальну відповідальність. Включає вимоги щодо мінімізації впливу на довкілля, захисту прав працівників, прозорості виробництва.

3. Органічна сертифікація – Відповідає вимогам ЄС щодо органічного виробництва. Передбачає використання природних кормів, заборону синтетичних препаратів, обмеження щільності посадки. В Україні здійснюється через сертифікаційні органи, акредитовані на відповідність стандартам ЄС.

Далі опишемо **процедуру отримання сертифікату**. Спочатку відбувається **підготовка документації**. Виробник збирає всі необхідні документи: технологічні карти, ветеринарні журнали, дані про корм, воду, умови утримання.

Далі відбувається **вибір сертифікаційного органу**. До прикладу, «Органік Стандарт» (Україна), Control Union, SGS, TÜV. Здійснюється **аудит виробництва**. Представники сертифікаційного органу проводять перевірку на місці, оцінюють відповідність стандартам. Якщо після аудиту виявлені недоліки, то їх необхідно виправити. У разі виявлення невідповідності виробник має час на їх усунення. І остання ланка – **отримання сертифікату**. Після успішного аудиту видається сертифікат, який діє протягом визначеного терміну (зазвичай 1 рік), з можливістю продовження [18-20].

Сертифікація аквакультури не лише підтверджує якість продукції, а й відкриває нові можливості для експорту, участі в державних програмах підтримки та формування позитивного іміджу виробника.

Стан і проблеми впровадження сертифікації аквакультури в Україні.

Україна має базові законодавчі засади для розвитку аквакультури та її сертифікації [21, 22]. Основними нормативними документами є:

1. Закон України «Про аквакультуру» – визначає правові основи ведення аквакультурної діяльності, включаючи вимоги до якості продукції та екологічної безпеки [1].

2. Закон «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» – регулює використання водних ресурсів та охорону біорізноманіття [18].

3. Закон «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» – встановлює вимоги до сертифікації продукції, що надходить на ринок [10].

4. Накази Мінагрополітики та Держпродспоживслужби – регламентують процедури ветеринарного контролю, маркування, транспортування та обігу аквакультурної продукції.

Попри наявність нормативної бази, вона потребує оновлення та гармонізації з європейськими стандартами, особливо у сфері добровільної сертифікації та органічного виробництва.

Бар'єри для виробників. Впровадження сертифікації аквакультури в Україні стикається з низкою проблем. Перше це низька обізнаність виробників щодо переваг сертифікації та вимог до її проходження, висока вартість сертифікації, особливо міжнародної (GLOBALG.A.P., ASC), що є обтяжливою для малих господарств, складність у підготовці документації та проходженні аудиту без професійної підтримки, недостатня державна підтримка у вигляді компенсацій, грантів або освітніх програм, обмежений доступ до ринків збуту, де сертифікат є обов'язковою умовою (наприклад, експорт до ЄС). Ці бар'єри стримують розвиток сертифікованої аквакультури, хоча попит на якісну та екологічну продукцію постійно зростає [23].

Попри труднощі, в Україні вже є приклади успішного впровадження сертифікації: ТОВ «Акваферма» (Київська область) – отримала сертифікат GLOBALG.A.P. на вирощування форелі, що дозволило вийти на європейський ринок. «Зелений Рак» (Житомирська область) – спеціалізується на вирощуванні австралійського червоноклешневого рака, має органічну сертифікацію та співпрацює з ресторанами преміум-класу. ТОВ «БіоАква» (Одеська область) – вирощує мідії та устриці, сертифіковані за стандартами ASC, активно експортує продукцію до країн ЄС. ОВ «Акваферма Струги» (Житомирська обл.) – спеціалізується на вирощуванні форелі в УЗВ, проходить сертифікацію GLOBALG.A.P. для експорту до Польщі та Німеччини. ФГ «Дунайський осетер» (Одеська обл.) – має сертифікат Organic Standard на вирощування осетрових без використання антибіотиків, з повною простежуваністю кормів. ТОВ «Бест Шримп» (Миколаївська обл.) – перша в Україні ферма з вирощування білої креветки *Litopenaeus vannamei*, готується до сертифікації ASC.

Ці приклади демонструють, що сертифікація – це не лише виклик, а й можливість для розвитку, підвищення прибутковості та міжнародного визнання.

Перспективи та рекомендації. У контексті глобалізації ринку та зростання попиту на якісну, безпечну й екологічну продукцію, сертифікація аквакультури в Україні має значний потенціал для розвитку. Для реалізації цього потенціалу необхідно вжити низку стратегічних заходів.

Перше – це гармонізація з європейськими вимогами. Україна, як країна з євроінтеграційним курсом, має адаптувати національні стандарти до вимог ЄС, зокрема щодо органічного виробництва, простежуваності продукції та екологічної відповідальності. Важливо забезпечити взаємне визнання сертифікатів між українськими та європейськими органами сертифікації. Необхідно оновити нормативно-правову базу, включивши поло-

ження міжнародних стандартів (GLOBALG.A.P., ASC, ISO 22000) до національних регламентів.

Також вкрай необхідна державна підтримка, зокрема запровадження фінансових стимулів для виробників, які проходять сертифікацію (гранти, компенсація витрат, податкові пільги), створення державних програм розвитку аквакультури, які включають сертифікацію як обов'язковий або рекомендований компонент, підтримка експорту сертифікованої продукції через участь у міжнародних виставках, торговельних місіях, просування бренду «Made in Ukraine».

Необхідно запроваджувати освітні програми для виробників, зокрема проведення тренінгів, семінарів та вебінарів для фермерів з питань сертифікації, стандартів якості, екологічного менеджменту, розробка навчальних курсів у профільних закладах освіти (аграрні університети, технікуми) з акцентом на сучасні вимоги до аквакультури, створення інформаційних платформ з доступом до зразків документації, інструкцій, контактів сертифікаційних органів.

Реалізація цих рекомендацій дозволить не лише підвищити якість української аквакультурної продукції, а й забезпечити її конкурентоспроможність на міжнародному ринку, сприяти сталому розвитку галузі та збереженню водних екосистем.

Основні системи сертифікації аквакультури за ключовими критеріями наведені в таблиці 1.

Таблиця 1. Порівняльний аналіз систем сертифікації аквакультури

Критерій	GLOBALG.A.P.	ASC (Aquaculture Stewardship Council)	Органічна сертифікація (EU Organic)
Екологічність	Висока: контроль якості води, кормів, відходів	Дуже висока: суворі вимоги до впливу на довкілля, біорізноманіття	Максимальна: заборона хімікатів, ГМО, обмеження щільності посадки
Простежуваність	Повна: від ікри до реалізації	Повна: обов'язкова система простежуваності та відкритість даних	Повна: сертифікація всього ланцюга виробництва
Витрати на сертифікацію	Середні: залежить від масштабу господарства	Високі: складна процедура, потреба в екологічному моніторингу	Високі: тривалий процес, суворі вимоги до кормів і середовища
Ринкове визнання	Високе: популярний у ЄС, Азії, США	Дуже високе: престижний сертифікат для експорту в ЄС, Канаду, Японію	Високе: обов'язковий для маркування «organic» у країнах ЄС

Таблиця 1 допомагає виробникам обрати найбільш відповідну систему сертифікації залежно від цілей: експорт, екологічна відповідальність, органічний сегмент або ринкова привабливість.

Аквакультура є одним із найдинамічніших секторів продовольчого виробництва у світі. Зростання попиту на екологічно чисту та простежувану продукцію стимулює розвиток систем сертифікації та стандартизації. У контексті євроінтеграції України актуальним є порівняння національних підходів до регулювання аквакультури з практиками Європейського Союзу. Нами здійснено порівняльний аналіз нормативно-правових актів, міжнародних стандартів (GLOBALG.A.P., ASC, Organic EU), а також дані сертифікаційних органів України та Європейського Союзу з урахуванням останніх змін. У країнах ЄС сертифікація є не лише вимогою ринку, а й інструментом державної політики сталого розвитку. Наприклад, у Франції та Нідерландах діють програми субсидування сертифікації для малих фермерів, чого наразі бракує в Україні.

Що стосується стандартизації аквакультури в Україні, то варто відмітити, що до 2025 року переважно використовувалися національні стандарти (ДСТУ), часто без гармонізації з європейськими нормами. У 2025 році ухвалено закон «Про забезпечення простежуваності водних біоресурсів», який імплементує євростандарти у сфері рибальства та аквакультури, впроваджено вимоги щодо простежуваності продукції – від вилову/виращування до кінцевого споживача (табл. 2).

Таблиця 2. Порівняльна характеристика сертифікаційних критеріїв аквакультури

Критерій	Україна (стан на 2025 р.)	Європейський Союз
Нормативна база	ДСТУ, Закон «Про простежуваність...»	Регламент (ЄС) № 2018/848, стратегічні настанови
Гармонізація	Часткова, активна з 2025 р.	Повна, стабільна
Простежуваність	Впроваджено, базується на європейських моделях	Обов'язкова з 2010-х років

Хоча Закон України «Про забезпечення простежуваності водних біоресурсів» (2025) заклав основу для гармонізації з європейськими вимогами, його імплементация потребує часу, ресурсів та міжвідомчої координації. Відсутність обов'язкової сертифікації для внутрішнього ринку знижує мотивацію виробників до впровадження міжнародних стандартів.

Щодо сертифікації аквакультури в Україні, то можна виокремити наступне – доступна сертифікація за міжнародними стандартами: Organic EU, GLOBALG.A.P., ASC – через акредитовані органи, зокрема «Органік Стандарт», сертифікуються риба (лососеві, осетрові), креветки, раки, молюски, водорості, сертифікація включає аудит виробництва, перевірку кормів, умов утримання, екологічного впливу (табл. 3).

Таблиця 3. Порівняння сертифікаційних практик аквакультури в Україні та Європейському Союзі

Критерій	Україна	ЄС
Органічна сертифікація	Через «Органік Стандарт»	Відповідно до Organic EU
GLOBALG.A.P. / ASC	Добровільна, доступна	Широко застосовується, часто обов'язкова
Сертифікаційні органи	Національні та міжнародні	Акредитовані згідно ISO/IEC 17065
Види продукції	Лососеві, осетрові, креветки, водорості	Широкий спектр, включно з молюсками та комбінованими системами

Отже, Україна демонструє позитивну динаміку у впровадженні європейських стандартів, особливо після ухвалення законодавства про простежуваність. Проте, на відміну від ЄС, де сертифікація є інтегрованою частиною ринкової системи, в Україні вона часто залишається добровільною та залежить від експортних потреб виробника.

Важливим є розвиток інституційної спроможності сертифікаційних органів, підвищення обізнаності виробників та стимулювання переходу до сталих практик.

Наступний крок – дослідити стандартизацію і сертифікацію аквакультури у Європейському Союзі. Стандартизація аквакультури у Європейському Союзі регулюється Регламентом (ЄС) № 2018/848 про органічне виробництво та маркування. Додатково діють специфічні настанови Єврокомісії щодо сталого розвитку аквакультури (Strategic Guidelines for EU Aquaculture 2021–2030). Слід відмітити досить таки високі вимоги до екологічної сталості, добробуту тварин, простежуваності, контролю антибіотиків. Що стосується сертифікації аквакультури у Європейському Союзі, то слід зазначити, що широко застосовуються GLOBALG.A.P., ASC, Friend of the Sea, Organic EU, сертифікація є обов'язковою для експорту в більшість країн ЄС, контроль здійснюють незалежні сертифікаційні органи, акредитовані згідно ISO/IEC 17065 (табл. 4).

Таблиця 4. Системи стандартизації та сертифікації аквакультури в Україні та Європейському Союзі, з урахуванням останніх змін

Критерій	Україна	ЄС
Гармонізація стандартів	Активно впроваджується з 2025 року	Повна інтеграція, стабільна нормативна база
Простежуваність продукції	Впроваджено новим законом	Вимога з 2010-х років
Сертифікація органічної	Можлива через «Органік Стандарт»	Регламентована на рівні ЄС
GLOBALG.A.P./ASC	Добровільна, доступна	Часто обов'язкова для ринку
Контроль якості	Національні та міжнародні органи	Акредитовані європейські органи
Експортна придатність	Залежить від сертифікату	Високі вимоги, сертифікат – обов'язковий

Висновки. Стандартизація та сертифікація аквакультури відіграють ключову роль у формуванні сучасної, відповідальної та конкурентоспроможної галузі. Вони забезпечують єдині вимоги до якості продукції, екологічної безпеки, технологічних процесів та соціальної відповідальності виробників. Завдяки впровадженню міжнародних стандартів, таких як GLOBALG.A.P., ASC та органічна сертифікація, українські виробники отримують можливість виходу на глобальні ринки, підвищення довіри споживачів та зміцнення репутації.

Сертифікація сприяє сталому розвитку аквакультури, зменшуючи негативний вплив на довкілля, оптимізуючи використання ресурсів та стимулюючи впровадження інноваційних технологій. Водночас вона є інструментом захисту прав споживачів і працівників, що відповідає сучасним вимогам до продовольчої безпеки та соціальної етики.

Для повноцінного розвитку сертифікованої аквакультури в Україні необхідна гармонізація нормативної бази з європейськими вимогами, державна підтримка виробників та активне впровадження освітніх програм. Це дозволить не лише підвищити якість продукції, а й забезпечити довгострокову стійкість галузі в умовах глобальних викликів.

Подяки: немає.

Фінансування: немає.

Конфлікт інтересів: немає.

MODERN APPROACHES TO AQUACULTURE CERTIFICATION: EU EXPERIENCE AND PROSPECTS FOR UKRAINE

*¹Trokhymenko V.Z. – Candidate of Sciences, Associate Professor
orcid.org/0000-0002-1763-3141*

*¹Kovalchuk T.I. – Candidate of Sciences. Associate Professor
orcid.org/0000-0002-8682-3280*

*¹Matkovska S.I. – Candidate of Sciences. Associate Professor
orcid.org/0000-0002-8019-5498*

*Pavlyuk S.K. – chief auditor of the State Committee for Food and Agriculture,
DSTU ISO 22000; auditor of DSTU ISO 14001, DSTU EN ISO 22716,
auditor for certification of production facilities
orcid.org/0009-0004-7615-963X*

*Filinska T.G. – Candidate of Technical Sciences, Associate Professor
orcid.org/0009-0009-7921-1989*

¹Polissya National University

*²Educational and Scientific Institute “Ukrainian State University
of Chemical Technology”*

*trohimenkovita@ukr.net, tanyana72@ukr.net, matkovcka@ukr.net,
serpik07@ukr.net, fl11nskaya@ukr.net*

The article provides a comparative analysis of the aquaculture certification system in Ukraine and the European Union. The regulatory framework, international standards (GLOBALG.A.P., ASC, Organic EU), as well as mechanisms for traceability and product quality control are considered. Key differences between the Ukrainian and European certification models are identified, and challenges and prospects for harmonization are outlined. The results of the study can be used to develop a national strategy for Ukraine's integration into the European aquaculture market. Aquaculture certification in the European Union is based on an integrated approach that covers environmental, social and economic aspects of production. The main areas are organic production, environmental responsibility, food safety and worker well-being. The EU is actively implementing digital traceability, reducing environmental impact and stimulating the use of sustainable resources. Demand for certified products is growing, especially among large retailers and conscious consumers. In Ukraine, aquaculture certification is only gaining momentum. Some producers are already certified according to European standards, in particular organic ones. Ukraine lacks a comprehensive aquaculture law that covers all aspects of production, ecology, safety, and certification. However, the lack of a national single standard complicates harmonization with EU requirements. The main barriers remain insufficient awareness of producers, the high cost of certification, and limited access to accredited bodies. There is a lack of specialists with knowledge of international standards, auditing, HACCP, ISO, etc. Certification requires investments in documentation, auditing, and modernization of production – which is difficult for small and medium-sized farms. We see the solution to these problems as follows: developing a national aquaculture standard harmonized with European standards, introducing educational programs and training for producers and auditors. State support for certification is very important – grants, compensation, benefits, as well as integration into export chains through cooperation and marketing.

Key words: aquaculture, certification, standardization, Ukraine, European Union, GLOBALG.A.P., ASC, traceability.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про аквакультуру : Закон України від 06.09.2012 р. № 5293-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 43, ст. 616. URL: <https://surl.li/etoorc>
2. Тютюнник Г. В. Нарощування інноваційного потенціалу сектора аквакультури в Україні. Галицький економічний вісник. 2024. Т. 90, № 5. С. 56–67. URL: <https://surl.li/yxffli>
3. Дюдяєва Л. В., Бех В. Харчова безпека вітчизняної продукції аквакультури як гарантована передумова виходу на зовнішні ринки. Водні біоресурси та аквакультура. 2020. № 1. С. 44–60. URL: <https://surl.li/fplllm>
4. GLOBALG.A.P. Aquaculture Standard. Version 6. URL: <https://www.globalgap.org>.
5. Aquaculture Stewardship Council (ASC) : веб-сайт. URL: <https://www.asc-aqua.org>.
6. Сертифікація виробників у секторі аквакультури. Eurofish Magazine. 2023. № 4. С. 55–56. URL: <https://surl.li/daphvq>

7. Інноваційний розвиток виробництва аквакультури в Україні / В. І. Радько, Н. М. Присяжнюк, Н. М. Федорук та ін. Агросвіт. 2024. № 6. С. 44–50. URL: <https://surl.li/unguwa>
8. Сертифікація органічної продукції в Україні / Органік Стандарт. URL: <https://organicstandard.com.ua>.
9. Рибництво в Україні: виклики та перспективи / WEAGRO. URL: <https://weagro.ua/blog/rybnycztvo-akvakultura-vyklyky-ta-perspektyvy>.
10. Міністерство аграрної політики України : веб-сайт. URL: <https://minagro.gov.ua>
11. Мельнищенко, С., Богадорова, Л. Рибне господарство України: тенденції, проблеми та шляхи вирішення. *Таврійський науковий вісник*, 2023. № 133, с. 362–367. DOI: 10.32782/2226-0099.2023.133.48 URL: <https://surl.lu/xspjeu>.
12. Фесенко, О. Європейська інтеграція України в секторі рибальства та аквакультури: можливі варіанти, загрози та переваги. *Економіка АПК*, 2013. № 21. URL: <https://surl.lt/ognvri>).
13. Євростат (Eurostat). (2025). Таблиця «Виробництво аквакультури в тоннах та вартості». URL: <https://surl.li/mnyucp>
14. Didkovska, L. Development of fisheries and aquaculture in the context of Ukraine's European integration course. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, № 8. 2025. pp. 90–104. DOI: 10.58423/2786-6742/2025-8-90-104 URL: <https://surl.li/ndfsro>.
15. Головня, В. (2024). Рибна галузь активно адаптується до європейських норм і стандартів. *АгроReview*. URL: <https://surl.li/phhawj>.
16. Присяжнюк, Н., Гриневич, Н., Слободенюк, О., Вдовиченко, О. (2025). Експортний потенціал аквакультури України: економіко-екологічний підхід до формування. *Економічний аналіз*, 2025. Т. 35, № 2, с. 204–213. DOI: 10.35774/econa URL: <https://surl.lu/zbmvsww>
17. Грициняк, І., Швець, Т. Органічна аквакультура: передумови розвитку та гармонізація з європейськими стандартами (тематична бібліографія). Київ: *НААН України, Інститут рибного господарства*. 2024. 120 с. URL: <https://surl.li/vupnjv>
18. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів : Закон України від 08.07.2011 р. № 3677-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 17, ст. 155. URL: <https://surl.li/vegqtj>
19. Про забезпечення простежуваності водних біоресурсів та/або продукції, виробленої з водних біоресурсів : Закон України від 12.01.2025 р. № 2714-IX. URL: <https://surl.li/muxarw>
20. Водний кодекс України : Кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 24. С. 189. URL: <https://surl.cc/fllpah>

21. ДСТУ 2284: 2010. Риба жива. Загальні технічні умови. [Чинний від 2012-01-01]. Київ : Держспоживстандарт України, 2012. 12 с. (Інформація та документація). URL: <https://surl.li/xjdual>
22. ДСТУ ISO 22000: 2019. Системи керування безпечністю харчових продуктів. Вимоги до будь-якої організації харчового ланцюга. [Чинний від 2021-09-01]. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2019. 38 с. (Інформація та документація). URL: <https://surl.li/hsybbn>
23. Guidelines for Aquaculture Products / Codex Alimentarius. URL: <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius>.

REFERENCES

1. Verkhovna Rada Ukrainy. (2013) Pro akvakulturu : Zakon Ukrainy vid 06.09.2012 r. № 5293-VI [On aquaculture: Law of Ukraine dated 06.09.2012 No. 5293-VI]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine], № 43, art. 616. Retrieved from: <https://surl.li/etoorc> (accessed 10 January 2025).
2. Tiutiunnyk H. V. (2024) Naroshchuvannia innovatsiinoho potentsialu sektora akvakultury v Ukraini [Building the innovative potential of the aquaculture sector in Ukraine]. Halytskyi ekonomichnyi visnyk [Galician Economic Bulletin], vol. 90(5), pp. 56–67. Retrieved from: <https://surl.li/yxflfi> (accessed 10 January 2025).
3. Diudiaieva L. V., Bekh V. (2020) Kharchova bezpeka vitchyznianoï produktsii akvakultury yak harantovana peredumova vykhodu na zovnishni rynky [Food security of domestic aquaculture products as a guaranteed prerequisite for entering foreign markets]. Vodni bioresursy ta akvakultura [Aquatic bioresources and aquaculture], № 1, pp. 44–60. Retrieved from: <https://surl.li/fplllm> (accessed 10 January 2025).
4. GLOBALG.A.P. Aquaculture Standard. Version 6. Retrieved from: <https://www.globalgap.org>. (accessed 10 January 2025).
5. Aquaculture Stewardship Council (ASC): website. Retrieved from: <https://www.asc-aqua.org>. (accessed 10 January 2025).
6. (2023) Sertyfikatsiia vyrobnykiv u sektori akvakultury [Certification of producers in the aquaculture sector]. Eurofish Magazine, vol. 4, pp. 55–56. Retrieved from: <https://surl.li/daphvq> (accessed 10 January 2025).
7. Radko V. I., Prysiashniuk N. M., Fedoruk N. M. ta in. (2024) Innovatsiinyi rozvytok vyrobnytstva akvakultury v Ukraini [Innovative development of aquaculture production in Ukraine]. Ahrosvit [Agroworld], vol. 6, pp. 44–50. Retrieved from: <https://surl.li/unguwa> (accessed 10 January 2025).
8. Orhanik Standart. Sertyfikatsiia orhanichnoi produktsii v Ukraini [Organic Standard. Certification of organic products in Ukraine]. Retrieved from: <https://organicstandard.com.ua>. (accessed 10 January 2025).

9. WEAGRO. Rybnystvo v Ukraini: vyklyky ta perspektyvy [WEAGRO. Fish farming in Ukraine: challenges and prospects]. Retrieved from: <https://weagro.ua/blog/rybnycztvo-akvakultura-vyklyky-ta-perspektyvy> (accessed 10 January 2025).
10. Ministerstvo aharnoi polityky Ukrainy: veb-sait [Ministry of Agrarian Policy of Ukraine: website]. Retrieved from: <https://minagro.gov.ua> (accessed 10 January 2025).
11. Melnyshenko, S., & Bohadorova, L. (2023). Fisheries of Ukraine: trends, problems and solutions. *Tavriiskyi Scientific Bulletin*, 133, 362–367. (accessed 12 November 2025)
12. Fesenko, O. (2013). European integration of Ukraine in the fisheries and aquaculture sector: possible options, threats and benefits. *Economics of Agro-Industrial Complex*, 21. (accessed 12 November 2025)
13. Eurostat. (2025). Aquaculture production in tonnes and value. Retrieved from (accessed 12 November 2025)
14. Didkovska, L. (2025). Development of fisheries and aquaculture in the context of Ukraine's European integration course. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, 90–104. (accessed 12 November 2025)
15. Holovnia, V. (2024). The fish industry is actively adapting to European norms and standards. *AgroReview*. Retrieved from (accessed 12 November 2025)
16. Prysiazhniuk, N., Hrynevych, N., Slobodeniuk, O., & Vdovychenko, O. (2025). Export potential of Ukrainian aquaculture: an economic and ecological approach to formation. *Economic Analysis*, 35(2), 204–213. (accessed 12 November 2025)
17. Hrytsynyak, I., & Shvets, T. (2024). Organic aquaculture: prerequisites for development and harmonization with European standards (thematic bibliography). Kyiv: NAAS of Ukraine, Institute of Fisheries. 120 p. (accessed 12 November 2025)
18. Verkhovna Rada Ukrainy. (2012) Pro rybne hospodarstvo, promyslove rybalstvo ta okhoronu vodnykh bioresursiv : Zakon Ukrainy vid 08.07.2011 r. № 3677-VI [On fisheries, industrial fishing and protection of aquatic biological resources: Law of Ukraine dated 08.07.2011 No. 3677-VI]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine], № 17, art. 155. Retrieved from: <https://surl.li/vegqtj> (accessed 10 January 2025).
19. Verkhovna Rada Ukrainy. (2025) Pro zabezpechennia prostezhuvanosti vodnykh bioresursiv ta/abo produktsii, vyroblenoi z vodnykh bioresursiv : Zakon Ukrainy vid 12.01.2025 r. № 2714-IX [On ensuring the traceability of aquatic bioresources and/or products produced from aquatic bioresources:

- Law of Ukraine dated January 12, 2025 No. 2714-IX]. Retrieved from: <https://surl.li/muxapw> (accessed 10 January 2025).
20. Verkhovna Rada Ukrainy. (1995) Vodnyi kodeks Ukrainy : Kodeks Ukrainy vid 06.06.1995 r. № 213/95-VR [Water Code of Ukraine: Code of Ukraine dated 06.06.1995 No. 213/95-VR]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine], № 24, pp. 189. Retrieved from: <https://surl.li/cc/flpah> (accessed 10 January 2025).
21. Derzhspozhyvstandart Ukrainy. (2012) DSTU 2284: 2010. Ryba zhyva. Zahalni tekhnichni umovy. [Chynnyi vid 2012-01-01]. [DSTU 2284: 2010. Live fish. General technical conditions]. Kyiv, 12 p. Retrieved from: <https://surl.li/xjdual> (accessed 10 January 2025).
22. Derzhspozhyvstandart Ukrainy. (2019) DSTU ISO 22000: 2019. Systemy keruvannia bezpechnistiu kharchovykh produktiv. Vymohy do bud-yakoi orhanizatsii kharchovoho lantsiuha. [Chynnyi vid 2021-09-01]. [DSTU ISO 22000: 2019. Food safety management systems. Requirements for any food chain organization]. Kyiv: DP «UkrNDNTs», 38 p. Retrieved from: <https://surl.li/hsybbn> (accessed 10 January 2025).
24. Codex Alimentarius. Guidelines for Aquaculture Products. Retrieved from: <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius> (accessed 10 January 2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.11.2025

Дата публікації: 31.12.2025